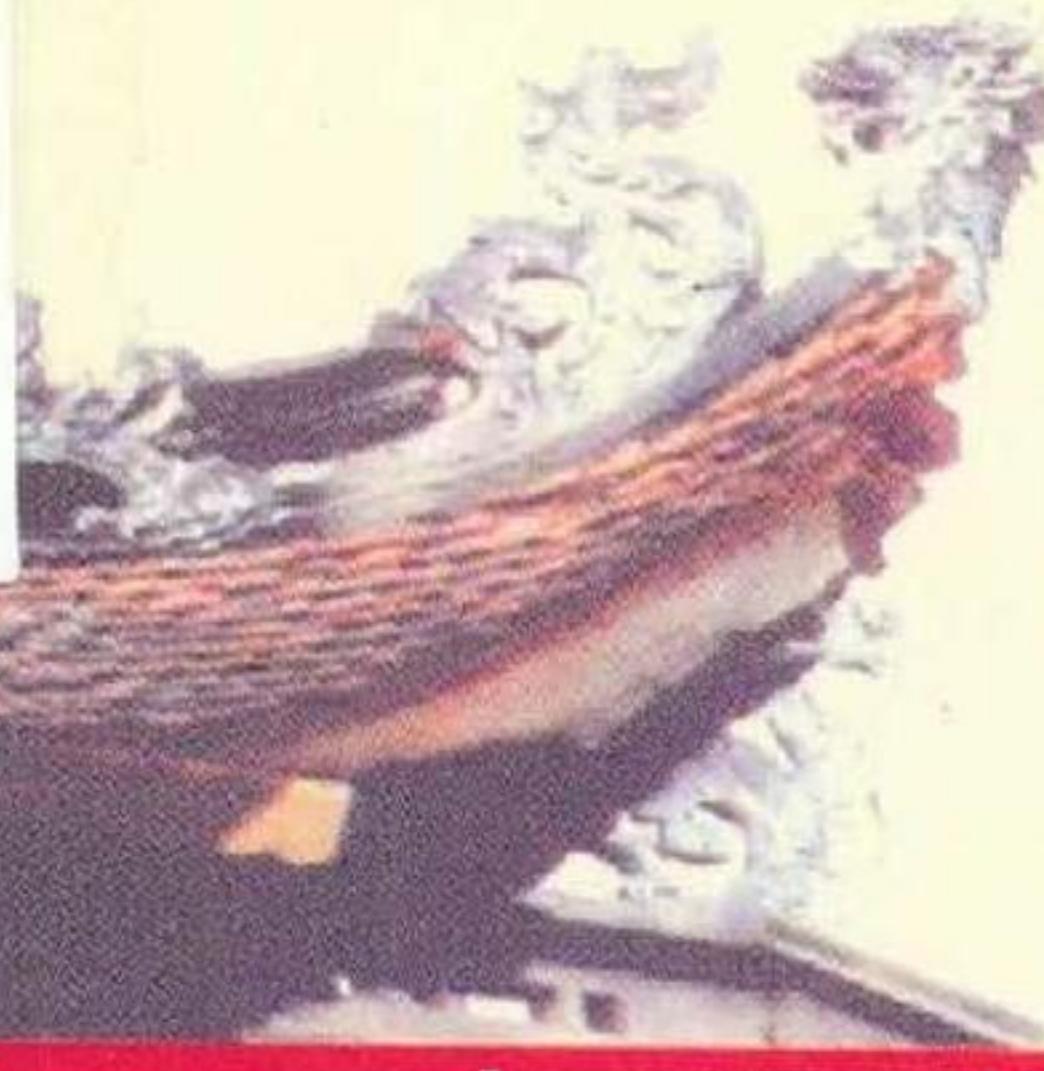

CK.0000071133

TS. TRẦN THỊ HỒNG YÊN

BIẾN ĐỔI VỀ
**XÃ HỘI VÀ VĂN HÓA
Ở CÁC LÀNG QUÊ**

TRONG QUÁ TRÌNH ĐÔ THỊ HÓA
TẠI HÀ NỘI

GUYÊN
C LIỆU

97

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA

**Biên mục trên xuất bản phẩm của
Thư viện Quốc gia Việt Nam**

Trần Thị Hồng Yên

Biến đổi về xã hội và văn hóa ở các làng quê trong quá
trình đô thị hóa tại Hà Nội / Trần Thị Hồng Yên. - H. :
Chính trị Quốc gia, 2013. - 316tr. ; 21cm

Thư mục: tr. 299-312

1. Xã hội học 2. Biến đổi 3. Xã hội 4. Văn hóa 5. Làng
6. Hà Nội

303.40959731 - dc14

CTH0027p-CIP

Mã số: $\frac{32(V)2}{\text{CTQG - 2013}}$

TS. TRẦN THỊ HỒNG YÊN

BIẾN ĐỔI VỀ
XÃ HỘI VÀ VĂN HÓA
ở CÁC LÀNG QUÊ
TRONG QUÁ TRÌNH ĐÔ THỊ HÓA
TẠI HÀ NỘI

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT
HÀ NỘI - 2013

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Đô thị hóa là quá trình tất yếu đang diễn ra mạnh mẽ trên thế giới, đặc biệt là các nước châu Á, trong đó có Việt Nam. Nền kinh tế càng phát triển thì quá trình đô thị hóa diễn ra với tốc độ ngày càng nhanh. Đô thị hóa góp phần đẩy mạnh phát triển kinh tế - xã hội của khu vực, nâng cao đời sống nhân dân. Tuy nhiên, bên cạnh những mặt tích cực, quá trình đô thị hóa cũng phát sinh nhiều vấn đề cần giải quyết như: vấn đề việc làm cho nông dân bị mất đất, phương pháp đền bù khi giải phóng mặt bằng, cách thức di dân, giãn dân...

Tại Hà Nội, từ giữa những năm 90 của thế kỷ XX trở lại đây, cùng với những thay đổi to lớn về kinh tế, xã hội thì quá trình đô thị hóa cũng diễn ra hết sức nhanh chóng cả về chiều rộng lẫn chiều sâu. Nhằm đáp ứng yêu cầu của sự phát triển công nghiệp hóa, hiện đại hóa và đô thị hóa của Thủ đô Hà Nội - trung tâm kinh tế, chính trị, văn hóa, khoa học của cả nước, Chính phủ đã lần lượt ban hành các nghị định về điều chỉnh địa giới hành chính của một số huyện ngoại thành để thành lập các quận và chuyển một số xã thành phường. Sự điều chỉnh này đã mang lại nhiều tác động tích cực trong việc thay đổi bộ mặt vùng ven đô: cơ sở hạ tầng được nâng cấp, thay đổi kết cấu kinh tế, cải thiện đời sống nhân dân... Tuy nhiên, nó cũng bộc lộ

nhiều hạn chế, bất cập, làm biến đổi về căn bản những vấn đề văn hóa, xã hội, đặt ra nhiều khó khăn, thách thức đối với sự phát triển ở các làng quê chuyển từ xã thành phường.

Xuất phát từ thực tiễn trên, đồng thời giúp bạn đọc tìm hiểu sâu sắc thêm về vấn đề đô thị hóa ở các làng quê ngoại thành Hà Nội, Nhà xuất bản Chính trị quốc gia - Sự thật xuất bản cuốn sách ***Biến đổi về xã hội và văn hóa ở các làng quê trong quá trình đô thị hóa tại Hà Nội*** của TS. Trần Thị Hồng Yến. Cuốn sách đi sâu tìm hiểu, phân tích thực trạng và các dạng thức biến đổi về xã hội và văn hóa ở các làng quê chịu tác động của quá trình đô thị hóa theo phương thức chuyển từ xã thành phường, làm rõ những tác động tích cực cùng những bất cập về mặt xã hội, văn hóa của quá trình chuyển đổi này. Từ đó, cuốn sách đưa ra các giải pháp trong việc điều chỉnh chính sách quản lý đô thị ở vùng ven đô Hà Nội nói riêng và quản lý đô thị ở Thủ đô Hà Nội nói chung trong thời gian tới.

Cuốn sách là tài liệu tham khảo có giá trị đối với các nhà khoa học, các nhà hoạch định chính sách, đồng thời đem lại nhiều kiến thức lý thú, bổ ích với những ai quan tâm tới vấn đề đô thị hóa ở Việt Nam.

Xin trân trọng giới thiệu cuốn sách cùng bạn đọc.

Tháng 7 năm 2013

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT

MỞ ĐẦU

Công nghiệp hóa - đô thị hóa là con đường tất yếu của mọi quốc gia nhằm hướng tới một cuộc sống văn minh, hiện đại. Tuy nhiên, con đường này diễn ra vào các thời điểm khác nhau và bằng những hình thức khác nhau, phụ thuộc vào điều kiện lịch sử, kinh tế, văn hóa của từng nước.

Bước vào thế kỷ XXI, nhiều nước ở châu Âu, Bắc Mỹ đã hoàn thành quá trình công nghiệp hóa - đô thị hóa, tạo dựng được một nền kinh tế công - thương nghiệp phát triển và chuyển sang thời kỳ hậu công nghiệp. Hàng loạt các đô thị lớn đã hình thành và nhiều nước đã có tỷ trọng đô thị hóa rất cao như Bỉ (96% dân số); Hà Lan, Anh, Bắc Ai Len (89%); Đan Mạch, Đức (85%)...

Trong khi đó, nhiều nước đang phát triển mới chỉ bước vào quá trình công nghiệp hóa - đô thị hóa, với đặc điểm chung là đô thị hóa dựa trên nền tảng kinh tế nông nghiệp và diễn ra trong bối cảnh toàn cầu hóa. Đặc điểm này chỉ phôi con đường, phương thức đô thị hóa, có ảnh hưởng sâu sắc đến quá trình biến đổi xã hội và văn hóa của các cộng đồng cư dân.

Tại Việt Nam, đô thị hóa diễn ra trên quy mô rộng trong khoảng gần 20 năm trở lại đây, cũng mang đặc điểm chung như ở các nước đang phát triển mà nét nổi bật là tại những vùng trong diện đô thị hóa, dù cơ cấu kinh tế đã có chuyển biến mạnh mẽ, song sản xuất nông nghiệp vẫn chiếm tỷ trọng lớn, công - thương nghiệp còn nhỏ bé; do vậy, phương thức đô thị hóa vừa chịu ảnh hưởng rất đậm nét của yếu tố hành chính, vừa chịu ảnh hưởng của sự biến chuyển kinh tế. Đây là bối cảnh của việc chuyển một bộ phận lớn đất đai, dân cư các làng quê ven các thành phố lớn (Hà Nội, Thành phố Hồ Chí Minh, Hải Phòng, Đà Nẵng...), các thành phố thuộc tỉnh, các thị xã và các thị trấn vào khu vực đô thị, theo phương thức chuyển xã thành phường.

Tại Hà Nội, từ giữa năm 1995 trở đi, trước những thay đổi to lớn về kinh tế - xã hội của Thủ đô nói chung, của vùng nông thôn ven đô nói riêng, nhằm đáp ứng được yêu cầu của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, để Hà Nội thật sự trở thành trung tâm chính trị, kinh tế, văn hóa, khoa học của cả nước, xứng tầm Thủ đô của một nước văn minh, hiện đại, Chính phủ đã lần lượt ban hành các nghị định về việc điều chỉnh địa giới hành chính của một số huyện ngoại thành để thành lập các quận và chuyển một số xã của các huyện này thành phường. Với các quyết định này, từ năm 1995 đến cuối năm 2003, năm quận mới lần lượt được hình thành (Tây Hồ, Cầu Giấy, Thanh Xuân, Long Biên, Hoàng Mai), với 30 xã (khoảng hơn 100 thôn, làng) được chuyển thành

phường. Có thể nói, chuyển đổi loạt một bộ phận lớn xã thành phường là đặc điểm nổi bật của quá trình đô thị hóa ở Hà Nội từ giữa những năm 90 của thế kỷ XX đến những năm đầu của thế kỷ XXI.

Quá trình đô thị hóa theo phương thức chuyển từ xã thành phường trên đây đã có nhiều tác động tích cực trong việc làm thay đổi bộ mặt vùng ven đô, nhất là trong xây dựng cơ sở hạ tầng, thay đổi cơ cấu kinh tế, cải thiện đời sống của người dân... Song việc “đột ngột” thu hồi toàn bộ hoặc phần lớn diện tích đất nông nghiệp cho mục đích đô thị, không có quy hoạch tổng thể, thiếu chuẩn bị kỹ càng, biến các làng, xã thành điểm đô thị theo phương thức hành chính hay đô thị hóa “cưỡng bức” (tức “chụp” lên trên làng, xã bô máy hành chính cơ sở của đô thị - phường), người nông dân “chỉ sau một đêm trở thành thị dân”... đã và đang bộc lộ những khó khăn, bất cập, đặt ra những thách thức rất lớn cho các làng quê này trên bước đường phát triển, liên quan đến việc chuyển đổi nghề nghiệp, bảo đảm an ninh, quản lý xã hội và quản lý hành chính, bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống... Những bất cập, khó khăn đó biểu hiện khác nhau ở từng địa phương, tùy thuộc các đặc điểm về địa lý, kinh tế, xã hội, văn hóa, kết cấu dân cư truyền thống và chúng lại tác động trở lại đến nội thành và các vùng quê kề cận của ngoại thành.

Việc đô thị hóa theo phương thức chuyển xã thành phường đã diễn ra hơn một thập niên qua, tuy nhiên, đến nay chưa có một cuộc khảo sát, điều tra nghiên cứu có quy mô nào dưới góc độ nhân học - dân tộc học để đánh giá

thực trạng, xu hướng biến đổi, từ đó có những giải pháp khắc phục những bất cập và rút ra bài học kinh nghiệm cho việc phát triển đô thị trong thời gian tới.

Xuất phát từ thực tiễn trên, chúng tôi lựa chọn vấn đề ***Biến đổi về xã hội và văn hóa ở các làng quê trong quá trình đô thị hóa tại Hà Nội*** làm hướng nghiên cứu với các mục đích sau:

- Tìm hiểu bối cảnh của quá trình đô thị hóa theo phương thức chuyển xã thành phường ở Thủ đô Hà Nội; làm rõ thực trạng và các dạng thức biến đổi về xã hội và văn hóa ở các làng quê chịu tác động của quá trình đô thị hóa đó.

- Chỉ ra thực trạng, những đặc điểm của quá trình đô thị hóa theo phương thức chuyển từ xã thành phường; làm rõ những tác động tích cực, những bất cập về mặt xã hội và văn hóa của quá trình chuyển đổi này.

- Chỉ ra những bài học kinh nghiệm đối với việc phát triển và quản lý đô thị theo phương thức chuyển từ xã thành phường ở Hà Nội trong giai đoạn hiện nay, từ đó đưa ra các giải pháp trong việc điều chỉnh, bổ sung chính sách phát triển và quản lý đô thị ở vùng ven đô Hà Nội trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa nói riêng và phát triển, quản lý đô thị Hà Nội nói chung trong thời gian tới.

Trên cơ sở kết quả đã thực tế và nhiều nguồn tài liệu khác nhau, chúng tôi đã cố gắng đi sâu nghiên cứu một cách có hệ thống về những biến đổi xã hội và văn hóa của các làng quê thuộc các xã được chuyển đổi thành